

Motion

1984/85: 2124

Lars Werner m. fl.

Demokratiska rättigheter i arbetslivet

Sammanfattning

Vpk kräver i motionen grundläggande demokratiska fri- och rättigheter på arbetsplatserna, att strejkrätt skall införas, genom att fredsplikten utmönstras ur lagen, samt att arbetare aldrig skall kunna avskedas på grund av strejk. Politisk verksamhet skall vara tillåten på arbetsplatserna. I motionen framförs även kravet att tekniska förändringar i arbetslivet bara skall kunna ske med facket godkännande. Vpk kräver också att MBL utvärderas utifrån hur dess klassarbetsinriktning påverkar fackföreningarnas självständighet och möjligheter att tillvarata medlemmarnas intressen.

Vpk och MBL

Vpk ställde sig kritiskt till medbestämmandelagens utformning när riksdagen antog denna 1976. I motion 1975/76:2495 lade vpk fram ett alternativ om demokratiska rättigheter på arbetsplatserna i stället för den klassarbetslag som MBL utgör och som bygger på klasslagarna från 1928. Vpk har alltsedan 1976 framfört detta alternativ vid upprepade tillfällen, senast i partimotion 1983/84:1958 som ger partiets helhetssyn på de arbetsrättsliga frågorna. I motionen föreslås införande av demokratiska rättigheter för fackförening, bl. a. utvidgad informations- och förhandlingsrätt, lagstadgad strejkrätt och vetorätt i avgörande frågor. Vidare att inga strejkskadestånd skall kunna utdömas och att fredspliktsbestämmelserna utmönstras ur lagstiftningen, att deltagande i strejk aldrig får utgöra saklig grund för avskedande, att fackförening skall ha rätt att solidarisera sig med strejkande arbetare, att arbetsköparens rätt att tillgripa lockout upphör, att politisk verksamhet skall vara tillåten på arbetsplatserna, att fackföreningarnas internationella solidaritetsaktioner skall kunna ske utan begränsningar och att förtroendemannalagen förändras.

Utvärdera MBL

Tillkomsten av MBL föregicks bl. a. av omfattade strejker i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet. Ett krav som då ställdes var att paragraf 32 i SAF:s stadgar skulle avskaffas. I samband med detta uppkom hos LO- och SAP-ledningarna insikten om nödvändigheten av en förnyelse av klassarbetspolitiken. 1938 års Saltsjöbadsanda måste ersättas med 1970-talets.

Samtidigt med denna utveckling hade SAF genom försöksverksamhet med

nya former för arbetsledning väl förberett sig för en förnyad och utvecklad form av klassamarbete.

Den kämpande arbetarklassen förväntade sig att MBL skulle förändra maktpositionerna på arbetsplatserna. Men de som utformade MBL formade förväntningarna i klassarbetstermer. Men illusionerna spreds och Olof Palme kunde som statsminister 1976 i riksdagsdebatten om MBL säga: "Den största reformen sedan den allmänna rösträtten." MBL:s karaktär av klassarbetslag underströks av att socialdemokrater och borgare kom överens om en medbestämmandelag (MBL) på följande grund:

Reformen ger nya utgångspunkter för ett samarbete på arbetsplatserna för såväl arbetstagarna som näringslivet och samhället. Genom att vidga de anställdas inflytande kan arbetslivet tillföras nya sociala dimensioner. En ökad arbetstillfredsställelse, som är ett mål i dag, kan beräknas frigöra nya krafter och få positiva effekter inte minst ur effektivitetssynpunkt. Det är betydelsefullt att vår produktionsapparat kan bibehålla sin internationella slagkraft som är en avgörande grundval för vårt välbefinnande. Det är sålunda viktigt att parterna på arbetsmarknaden fyller de ramar för inflytande som nu dras upp med ett innehåll som är förenligt med effektivitet och smidighet i beslutsfattandet hos företag och myndigheter. (Våra kursiveringar)

MBL är nu inne på sitt nionde år. Lagen har prövats av de arbetande och utvecklingsavtal har tecknats mellan parterna på medbestämmandelagens grund. Det är nu tid att riksdagen som lagstiftare utvärderar hur MBL har fungerat.

För arbetarrörelsens partier borde det vara av stor vikt att ställa följande frågor i förgrunden:

1. Har MBL påverkat fackföreningarnas självständighet och möjligheter att som partsföreträdare utforma från arbetsköparna självständiga alternativ?
2. Har med MBL de arbetandes inflytande och makt vidgats eller har arbetsköparsidan genom samarbetspolitiken flyttat fram sina positioner?
3. Vilka nya sociala dimensioner har tillförts arbetslivet med MBL?
4. Hur har de arbetande kunnat påverka arbetslivets effektivitets- och teknikutveckling?

Avskaffa fredsplikten

Strejkförbudet i MBL behöver ingen utvärdering. Den har redan arbetarklassen gjort genom att trots förbud använda strejkvapnet. Fredspliktsparaferna i MBL måste utmönstras därför att strejkrätten är en av de mest grundläggande demokratiska fri- och rättigheterna. En kämpande fackföreningsrörelse och arbetarrörelse kan aldrig godkänna inskränkningar i strejkrätten eller att strejkande skall kunna avskedas. Orsakerna till strejkerna finns i huvudsak hos oresonliga arbetsköpare. Rättmätiga krav från de arbetande motarbetas och gör situationen ohållbar, vilket utmynnar i strejk. Oresonliga arbetsköpare kan provocera fram en konflikt och sedan med stöd av lagen avskeda de strejkande.

Lagen och anvisningarna i lagen om anställningsskydd och medbestämmandelagen måste förändras. Vänsterpartiet kommunisterna kräver att deltagande i strejk aldrig får utgöra saklig grund för avskedande.

Storfinansen och dess organisationer och de borgerliga partierna angriper de offentliganställdas strejkrätt. Den skall ytterligare begränsas utöver fredsplikten. De glömmor bort att de kommunal- och landstingsanställdas arbetsvillkor och anställningstrygghet mer och mer liknar förhållanden i det privata näringslivet. De offentliganställda skall även ha rätt att hävda sina intressen mot arbetsköparen, i deras fall stat, kommun eller landsting. Attackerna från högerhåll måste avvisas och det måste slås fast att det är en fördel med rena partsförhållanden i stället för partssammansatta organ. Detta gäller både på privat och offentlig sektor. På den offentliga sektorn tvingas då politikerna att bättre sätta sig in i personalpolitiken. Tjänstemannastyrningen motverkas. Strejkrätt och demokratiska rättigheter i arbetslivet stärker de anställda och fackföreningarna som alltid är i underläge gentemot motparten/arbetsköparen.

Vidgade demokratiska rättigheter för de anställda och fackföreningarna stärker den politiska demokratin och står inte i någon motsättning till att politikerna fattar de avgörande politiska besluten.

Tyvärr har socialdemokraterna kraftigt förändrat sin position till strejkskadestånden och därmed ställt sig på en borgerlig ståndpunkt som förstärker fredsplikten negativa effekter. Från att tidigare hållit fast vid att 200 kr. skulle vara högsta strejkskadestånd har den socialdemokratiska regeringen tvingat igenom att skadestånd över 200 kr. skall kunna ådömas. Det har som följd att de som ådöms högre skadestånd än 200 kr. hamnar i riskzonen för avsked, enligt lagens anvisningar. SAP-regeringens ställningstagande är inte bara en försämring genom att högre skadeståndsbelopp kan utdömas, utan även en uttunning av anställningstryggheten och en förstärkning av kapitalets makt.

Rätt till politisk verksamhet på arbetsplatserna

Rätt till politisk verksamhet tillhör de grundlagsfästa demokratiska fri- och rättigheterna. Men i arbetslivet begränsas eller förnekas denna rätt i kraft av äganderätt och myndighetsbeslut. Arbetsköparna bedriver varje dag politisk verksamhet på arbetsplatserna genom att påverka de anställda med sina värderingar. Denna rätt skall också de anställda och deras fackliga organisationer ha. Alla fackliga frågor är i grunden politiska frågor – även när de förs fram av partipolitiskt obundna organisationer.

Den anställda skall kunna bedriva politisk verksamhet på sin arbetsplats t. ex. före eller efter arbetstiden, middagsrast eller annan ledighet under arbetstiden. Rätten att sprida flygblad, sätta upp affischer – naturligtvis på anvisad plats – och sälja tidningar etc. är en grundläggande politisk rättighet i en demokrati. Vad gäller politiska partiers möjligheter att agera inne på arbetsplatsen kan hänvisas till de regler och den praxis som råder inom viss statlig verksamhet.

Teknik på de anställdas villkor

Det sker f. n. en stor omvandling av arbetslivet, där datateknikens epok följs upp med en mikroelektronisk revolution. Denna process sker under kapitalistiska förhållanden, där profiten är drivkraften för utvecklingen. Denna teknologiska omvandlingsprocess på kapitalets villkor skördar många offer i arbetslivet, arbetare slås ut och sorteras bort ur arbetslivet, förtidspensioneras eller hamnar i företagets övertalighetskö. Dessutom utarmas hela regioner, orter dör ut och hela branscher förtvinar samtidigt som den industriella expansionen främst sker utanför landets gränser. Den utvecklingen måste stoppas.

Utvecklingen av en teknik som uppfyller fackliga krav på arbetskontroll över produktion, arbetsorganisation och meningsfullt arbete måste påbörjas nu för att ge det arbetande folket bättre förutsättningar att bygga ett nytt och bättre samhälle, fritt från profitjaktens kortsiktighet och människofientlighet.

Kampen måste föras med insikt om vilka som i dag har ägandet och den avgörande makten, kunskaperna, alternativen och som även styr forskning, utveckling och utbildning. 1970-talets mytbildningar om medbestämmandets möjligheter till att bryta detta monopol av makt har avslöjats som falska. Enbart där arbetarnas fackliga organisationer har mobiliserats till motstånd mot kapitalets maktutövning har vissa framgångar uppnåtts.

De arbetandes fackliga organisationer måste rustas till kamp för en arbetsorganisation och tekniska lösningar, som utgår från de arbetandes behov. Facket måste utarbeta egna alternativ och bedriva ett självständigt forsknings- och utvecklingsarbete om teknik och arbetsorganisation.

Den kampen måste utvecklas NU, trots de begränsade fackliga rättigheter som finns. Lagar och avtal som ger fackföreningarna makt och kontroll över teknikens användning och utveckling kan bara tvingas fram genom aktiv kamp.

MBL ger inte de arbetande något stöd för ett alternativt användande av tekniken. Därför måste lagstiftningen på arbetsrättens område utformas så att ny teknik och arbetsorganisation bara får införas med fackets godkännande. Dvs. en facklig vetorätt som stärker fackföreningens förhandlingsposition om t. ex. teknikavtal.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda föreslås

1. att riksdagen beslutar att inga strejkskadestånd skall kunna ådömas strejkande arbetare och att fredspliktsbestämmelserna i arbetsrättslagstiftningen utmönstras,
2. att riksdagen beslutar – i det fall riksdagen inte bifaller yrkandet under punkt 1 – att anta följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet att gälla från den 1 januari 1986

Föreslagen lydelse

Motionärernas förslag

60 §

Om det är ----- helt falla bort.

I mål om ----- skäl till det.

Högre skadestånd än tvåhundra kronor får inte åläggas en arbetstagarare för deltagande i en olovlig stridsåtgärd. *Denna begränsning gäller dock inte, om arbetstagaren underlåter att följa ett åläggande av domstolen om återgång till arbetet om stridsåtgärden med hänsyn till omständigheterna måste betraktas som särskilt allvarlig eller anmärkningsvärd.*

Högre skadestånd än tvåhundra kronor får inte åläggas en arbetstagarare för deltagande i en olovlig stridsåtgärd. *Deltagande i olovlig stridsåtgärd kan aldrig utgöra saklig grund för avsked.*

3. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag till lagstiftning om rätt till politisk verksamhet och politisk propaganda på arbetsplatserna enligt vad i motionen anförs,
4. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag att införande av ny teknik i arbetslivet endast får ske med fackförningens godkännande enligt vad i motionen anförs,
5. att riksdagen hemställer hos regeringen om en utvärdering av medbestämmandelagen (MBL) och hur dess klassarbetsinriktning har inverkat på de fackliga organisationernas självständighet och möjligheter att tillvarata sina medlemmars klassmässiga intressen.

Stockholm den 25 januari 1985

LARS WERNER (vpk)

BERTIL MÅBRINK (vpk)

C.-H. HERMANSSON (vpk)

JÖRN SVENSSON (vpk)

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk)

TOMMY FRANZÉN (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

EVA HJELMSTRÖM (vpk)

LARS-OVE HAGBERG (vpk)

PAUL LESTANDER (vpk)